

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Pla, Josep

Noapte de primăvară/Josep Pla ;

trad.: Anca Bărbulescu și Joan Llinàs Suau. -București:

RAO International Publishing Company, 2008

ISBN 978-973-103-710-3

I. Bărbulescu, Anca

II. Llinàs Suau, Joan (trad.)

821.134.2-31=135.1

Traducerea acestei lucrări s-a făcut
cu sprijinul Institutului Ramon Llull

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda 117-119, București, ROMÂNIA
www.raobooks.com
www.rao.ro

JOSEP PLA

Nocturn de primavera

© Heirs of Josep Pla, 1953

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba catalană

ANCA BĂRBULESCU

JOAN LLINÀS SUAU

Ilustrația copertei

Jules-Alexandre Grün

Fin de souper

© RAO International Publishing Company, 2007
pentru versiunea în limba română

iunie 2008

ISBN 978-973-103-710-3

Cuprins

I	7
II	15
III	22
IV	27
V	33
VI	42
VII	49
VIII	57
IX	65
X	69
XI	77
XII	84
XIII	93
XIV	98
XV	102
XVI	106
XVII	112
XVIII	120
XIX	125
XX	134
XXI	141
XXII	144
XXIII	149
XXIV	154

XXV	160
XXVI.....	163
XXVII.....	169
XXVIII.....	175
XXIX.....	178
XXX	187
XXXI.....	194
XXXII	199
XXXIII.....	205
XXXIV.....	211
XXXV	217
XXXVI.....	223
XXXVII.....	233
XXXVIII.....	237
XXXIX.....	241
XL	248
XLI	253
XLII	257
XLIII.....	263
XLIV	268
XLV	274
XLVI.....	278
XLVII.....	284
XLVIII.....	292
XLIX.....	300
L	305
LI	308

I

Nu s-ar fi putut dori o vreme mai bună pentru a-i invita pe oameni să iasă din case. Iarna este atât de lungă și de neplăcută în țara aceasta! Noaptea ce mai părea de pe altă lume; era de o suavitate uimitoare, de un calm extatic; o noapte în care să te bucuri de viață fiindcă simți vântul pe față și pe piele. Mulțimea de stele era fascinantă, pe o boltă cerească de o obscuritate albăstrie și profundă. Contrastul cu așezarea omenească ce se întindea înaintea, dezorganizată și haotică, cu străzi strâmte, case și copaci, și stelele de pe cer atât de scânteietoare, era izbitor. Cerul înstelat este cea mai mare minune pe care o pot contempla ochii noștri. Mai mult, este o minune curată, departe de patimile omenești, neîntinată de nimic.

Doctorul Torrent, care era medicul cu cea mai numeroasă clientelă din localitate, un domn de înălțime medie, corpulent, purta în seara aceea haină neagră, cu guler tare și cravată albastră cu puncte albe, pălărie înaltă neagră și pantofi admirabil lustruiți. Avea capul puțin cam mare, cu o pieptănătură impecabilă, o urmă de gușă și o față bărbierită perfect, mai degrabă lată. Era un bărbat din aceia

care inspiră încredere instantaneu, fără să aibă nevoie să spună vreun cuvânt sau să facă vreun gest ca s-o merite. Primul lucru la care se gândi când plecă fu că mai era mult până la ora petrecerii, așa că putea să meargă fără grabă. În acel moment, așadar, pășea încet, cu mersul lui greoi și legănat și fuma în tihnă un trabuc. Lăsa o impresie mai degrabă anacronică, dar de un anacronism generic, adică mai degrabă etern.

Era zece și jumătate seara și doctorul se îndrepta spre domiciliul particular al domnului Tomàs Poch, director administrativ al firmei Hijos de Ramón Poch, Banqueros, care organizase o petrecere. Zona unde se afla casa bancherului era oarecum excentrică, iar străzile pe care trecea erau complet pustii.

„La Fontclara, când vine vremea bună – se gândea doctorul Torrent –, oamenii au obiceiul ca după cină să iasă la aer în fața casei, dar obiceiul acesta se supune, ca mai toată viața noastră socială, unor tradiții de neclintit. Noaptea este într-adevăr magnifică pentru o ieșire la aer, dar, din aceleași motive pentru care ni s-ar părea insolit să facem focul în sobă sau în vatră înainte de Noaptea Tuturor Sfinților¹ – înainte de sărbătoarea aceasta ne deranjează focul chiar dacă ar crăpa pietrele de frig –, nu se cade să începi să ieși la aer înainte de Sfântul Ioan din iunie², oricât de înăbușitoare ar fi vremea și oricât de incomode ar fi casele. Este o țară bătrână. Iar liniștea din Fontclara pare de nepătruns, deși, pe măsură ce ne apropiem de livezile de la marginea orașului, cele care dau spre râu, începe să se audă zgomotul surd și monoton pe care îl fac broaștele în călduri. Este un zgomot foarte cenușiu, dar mie îmi

¹ În calendarul catolic, Ziua Tuturor Sfinților este pe 1 noiembrie (n.tr.)

² 24 iunie, nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (n.tr.)

place, pentru că mi se pare că vine tocmai din adâncurile biologiei.“

Strada se stricase și în locul ei se întindea un teren lăsat în paragină și un drum plin de praf, mărginit de mici livezi din care se ridica un iz de pământ proaspăt udat și de legume proaspete. Calmul deplin părea legănat de zgomotul broaștelor din împrejurimi. Doctorul Torrent părea să savureze atmosfera. Își reluă mersul încet. Mai întâlnea din loc în loc câte un stâlp cu felinar și bec. De fiecare dată când trecea prin dreptul uneia din petele de lumină electrică gălbuie și slabă, pielea feței sale, rozalie și întinsă, și pantofii atât de lustruiți căpătau o strălucire nu prea obișnuită în Fontclara. Mai ales scârțâitul pantofilor era tipic pentru Barcelona – ca la ieșirea de la un spectacol sau de la un concert.

Doctorul Torrent înainta, pas cu pas, lăsa în urmă câte un norișor de fum intermitent și privea spre cer. La un moment dat se opri și își fixă ochii pe o stea din constelația Arcturus, care strălucea ca un diamant albastrui și rece la stânga Ursei Mari – la aceeași distanță aparentă la care se găsește și Steaua Polară, dar la stânga. Privirea îi rămase fermecată; strânse între dinți trabucul, care i se ridică mai sus de nas. Privi îndelung steaua. Apoi aplecă puțin capul și își aduse mâna întinsă în câmpul vizual. Pe inelar purta un inel cu un briliant mic, a cărui sclipire lăsa să se vadă pe fața lui o expresie de mulțumire sufletească. Privi din nou steaua, apoi spuse încet, cu un zâmbet slab:

– Au aceeași strălucire... bun!

Își reluă mersul (cu același pas lent) și, trecând de ușoara cotitură pe care o făcea drumul, descoperi aspectul desuet al locuinței domnului Poch în seara aceea: porțile mari ale casei, larg deschise, răspândeau o lumină vie, ca și balustrada și ferestrele de la primul etaj. În întunericul

și singurătatea locului, petele acestea de lumină aveau un efect surprinzător. Doctorul Torrent, care trecuse pe acolo de atâtea ori, la orice oră din zi și din noapte, își dădu seama că nu dăduse niciodată mare atenție casei domnului bancher Poch. Lumina puternică ce venea prin ferestrele casei îl ajută să-și facă o impresie despre clădire. I se păru că proporțiile erau foarte potrivite, de un echilibru odihnitor și foarte firesc. (Doctorului Torrent niciodată nu-i plăcuseră lucrurile și oamenii originali; îl speriau, oarecum. Pentru el, scopul oricărui efort individual sau colectiv era atingerea unui punct de normalizare, cu alte cuvinte de claritate, de ordine, de utilitate. Pentru el ceea ce numim îndeobște inteligență era o pură abstracție, care nu avea nimic de a face nici cu bărbații, nici cu femeile, nici cu vreo manifestare a naturii umane. Efortul de normalizare era o consecință a egoismului omenesc, creator al experienței și al calculului – cu alte cuvinte al istețimii.) Casa domnului Poch era probabil o fostă *masia*¹ care multă vreme fusese izolată de celelalte așezări – o *masia* în afara porților orașului – și care ajunsese să facă parte cât de cât din nucleul urbanizat la jumătatea secolului trecut, când Fontclara își începuse discreta dezvoltare. De fapt încă mai păstra un aspect de *masia*, în pofida micilor modificări aduse fațadei și a construcțiilor care i se adăugaseră pe laturi, ale căror acoperișuri serveau drept terase, spații deschise și superbe.

În timp ce o privea, fumând pe îndelete, i se păru că orăcăitul broaștelor se auzea tot mai tare, iar zgomotul sacadat, dar continuu, atât de tipic pentru o vreme călduroasă, îi întări impresia că se afla în fața unei *masia*

incluse în urbanizarea fontclareană, cum spune publicația locală. Nu pentru a crede că domnul Poch aprecia farmecul magmei aceleia biologice zgomotoase și dense. Faptul arăta doar că bancherul dispunea de apă din belșug, de o grădină răcoroasă și de o livadă întinsă și bine irigată. În schimb, doctorul Torrent, care era un spirit sensibil la orice avea aer de oraș și un adept al ideii că toate lucrurile trebuiau să capete, sistematic, un aspect curgător și plăcut, părea încântat de broaștele bancherului și de zgomotul surd pe care-l făceau. Credea că orice lucru stă bine în mediul său și că broaștele, în mediul rural, sunt o minune. Dimpotrivă, considera că în centrele urbane de o anume importanță nu trebuie să se audă nici brotaci, nici broaște, nici alte prezențe zoologice aberante. Uneori, în Barcelona, fiind în vizită la prieteni care locuiau pe străzile Mallorca sau Muntaner auzea cântând câte un cocoș prin câte un balcon sau pe câte o terasă, fapt care îl făcea să-și exprime impresia de surpriză neplăcută și protestul ferm și clar. „Fiecare lucru la locul său!“ spunea el cu o față întunecată și o postură severă, făcând un gest ca și cum ar fi vrut să-și scuture haina. În schimb, broaștele pe care le auzea acolo le considera un ornament muzical perfect adecvat, mai ales că își amintea că erau de nedespărțit de un bazin mare pe care-l folosea bancherul pentru a uda o livadă aflată la mai bine de patru sute de metri de casă și care dădea o recoltă bogată.

Astfel ajunse la ușa casei. Intră. Parterul păstra toată savoarea unei *masia* din vremurile bune – ceea ce pe la noi înseamnă secolul al XVIII-lea –, clădiri masive, cu parter și două etaje, spațioase, cu acoperișurile foarte ascuțite și cu burlane sub acoperiș, făcute din țigle suprapuse, care par create special pentru cuiburile rândunelelor. La primul nivel al fațadei porțile erau ample și

¹ Casă țărănească, de piatră, de dimensiuni mari, izolată de celelalte așezări și înconjurată de terenuri (n.tr.)

elegante, iar de o parte și de alta erau două ferestre zăbrilete sever. Partea centrală a primului etaj trecuse printr-o modificare care sărea în ochi. În planul fațadei se deschiseseră arcade rotunde, legate la bază de la un capăt la altul de o balustradă industrială, greoaie și inutilă – luată din catalog – care, sincer vorbind, făcea o notă discordantă cu funcționalismul strict al scheletului vechi. Renovarea aceasta ciudată fusese o greșeală; doctorul Torrent o considera o lucrare de mântuială, dar în fond o înțelegea și o aproba, deoarece pentru el viața igienică era importantă, și influența fenomenelor naturale – soarele, de exemplu – asupra naturii umane era pozitivă și neîndoielnică. „Au vrut să aibă soare și au făcut arcada... Bine au făcut!” spuse doctorul scuturând puțin scrum din trabuc.

În partea de sus, la etajul al doilea, ieșea din nou la iveală *masia*: sub triunghiul foarte larg format de cele două arcade ale casei se deschidea un șir de arcuri de boltă mici, foarte dinamice și elegante. Doctorul Torrent era un spirit care, poate pentru că trăia într-un orașel cu târg săptămânal, aspira la viața de oraș, dar arcada îi aducea aminte de rogojinile cu smochine puse la uscat, de pepenii atârnați de grinzi, de luminozitatea cărnoasă a stafidelor de muscat pe care le văzuse de atâtea ori în vizitele sale în case țărănești și de mirosul intens, ușor mucegăit, pe care îl răspândeau fructele în lumina slabă care plutea printre arcadele acelea odată cu primele ploii de toamnă. Fațada casei fusese zugrăvită într-un brun deschis care se decolorase cu trecerea anilor și ajunsese să pară murdar, ca să nu spunem mai mult, față de casele noi și văruite care se construiseră în jur. Culoarea exteriorului, probabil aleasă greșit, nu putuse însă înlătura impresia că toată casa era de piatră.

Parterul era spațios, cu boltă simplă, cu podea de lepezi plumburii de ardezie, sub care becul bine atârnat de tavan răspândea o lumină tremurătoare. În capătul holului de la intrare se vedea mașina domnului Poch, Renault-ul acela foarte anacronic, cu un aer de drăcie obosită și defectată definitiv, dar încă foarte bine păstrat, despre care toată Fontclara spunea că nu corespunde cu situația socială și economică a proprietarului. Doctorul credea că rabla aceea pătrătoasă, înaltă și prea puțin grațioasă, cu un motor voluminos și complicat, nu corespundea cu poziția bancherului local – constatare care-l deranja, pentru că el susținea principiul că, într-o societate bine organizată, realitățile trebuie să fie reflectate precis și exact. Asupra acestui punct poziția sa era nerealistă și destul de romantică, foarte diferită de concepția de viață a mării majorități a oamenilor din jurul său.

Doctorul Torrent se opri în fața vehiculului care părea să aibă obișnuitul aer mortuar și îi veniră în minte un șir de gânduri:

„În țara noastră, își spunea el, problema este, mai degrabă, că realitatea nu se reflectă la modul real și, astfel, deși mulți par să aibă ceea ce nu au, există și un număr considerabil de oameni care au mult mai mult decât s-ar părea. Acest fel de a fi creează o situație generală sistematic fictivă, impregnată de ipocrizie – ipocrizie care, durând de atâția zeci de ani, a transformat adevărul subiectiv, personal, în adevăr pur și simplu. Deși față de întâmplările vieții nu am avut niciodată atâta curiozitate pe cât aș fi vrut, problema aceasta m-a interesat și am încercat să mă ocup puțin de ea. Nu că aș crede în existența vreunei societăți fără anumite elemente de ficțiune permanentă. Dar mi se pare că în societatea noastră acestea sunt excesive și scăpate de sub control. Este foarte surprinzătoare

spontaneitatea aparentă, ușurința cu care denaturăm cu toții adevărul – cu alte cuvinte, tendința de a minți în modul cel mai natural. Odată, în cursul unei conversații foarte puțin concludente în cazinoul nostru dărăpănat, am spus că știu persoane, dintre prietenii mei, care de mai bine de zece ani nu au spus nici un singur adevăr – dacă excludem, firește, constatarea că plouă când cad picături de apă sau că este ora șapte când o arată ceasul. Am spus enormitatea aceasta ca să văd ce reacție au amicii mei. M-am lămurit. Afirmatia mea n-a produs nici o agitație, toată lumea a considerat-o acceptabilă; mi s-a făcut silă. Sila m-a determinat să fac alte presupuneri și am ajuns să le spun că în țara aceasta adevărul simplu este un lucru atât de rar, de special, încât atunci când cineva se apropie de el oricât de puțin, aceasta i se vede pe față, pentru că roșește imediat. Mi-am petrecut timpul comparând aceste schimbări de expresie atât de penibile pe care le suscită fanteziile cele mai absurde, mai ales dacă nu au nici un haz... Când mă gândesc la societatea noastră, îmi vine în minte un zid de bazalt, de un cenușiu închis, extrem de dens, compact, fără fisuri, izbitor de inaccesibil, dar niciodată n-am putut să-mi dau seama dacă este adevărat sau pictat.“

Doctorul Torrent se opri. Își mai aprinse un trabuc. Apoi își continuă gândul:

„Deși tendința spre infantilism este atât de generală, nu sunt atât de naiv încât să cred că în societatea care mi-ar plăcea mie domnul Poch ar trebui să-și schimbe felul de a gândi. Îl cunoșteam pe Poch bătrânul, tatăl bancherului nostru, domnul Tomàs Poch, și îmi aduc aminte de o observație pe care am auzit-o foarte des în casa aceasta – o frază care reprezintă poate fundația afacerilor familiei și a poziției sociale la care a ajuns – conform căreia prosperitatea și siguranța unei afaceri și mai ales a afacerilor

bancare nu își au originea niciodată în strălucirea superficială, în șoferii și mașinile de care omul de afaceri dispune la un moment dat, ci în cantitatea de lichidități din seif. Deși dedic multă imaginație activităților celorlalți, trebuie să mărturisesc că n-am o idee foarte precisă și practică despre ce ar putea însemna lichiditățile din seiful unei bănci; de fapt, afirmația mi s-a părut întotdeauna foarte crudă, exagerată, foarte precisă și plină de bun simț, dar de o răceală excesivă, glacială.“

În pereții laterali ai coridorului de la parter se deschideau mai multe uși de culoare închisă, dintre care una ducea probabil în pivniță. În fund, chiar sub începutul bolții rotunde, era o nișă îngustă cu o statueta a unui sfânt și o lumânare în fața geamului care închidea nișa. Lumânarea aprinsă împrăștia o lumină palidă, slabă, pe arcul boltei și se reflecta stins pe plafonul caroseriei Renault-ului, părând să-i accentueze aspectul funerar. În jurul mașinii, stăteau, cu aerul acela comic pe care îl au obiectele cele mai obișnuite din târgurile de azi, o anvelopă dezumflată, niște bidoane de ulei, o stropitoare, o mănecă semănând cu un șarpe mort, un burete galben și o jachetă de piele, jupuită și asudată, atârnată într-un cui.

II

Ușa din centru de pe partea dreaptă – față în față cu statuia unui sfânt de nerecunoscut, slab luminat, îmbrăcat cu odăjdii albe peste sutană – dădea spre o scară care conducea la primul etaj. Era o scară solidă și largă, cu un aer de solemnitate, cu trepte de piatră cioplită și balustrada cu